

ПРОБЛЕМА НЕРІВНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

*Тютюнник С. В., к. е. н., доцент, доцент кафедри
організації обліку та аудиту,
Тютюнник І. Ю., СВО «Магістр», спеціальність облік і
оподаткування,
Полтавська державна аграрна академія*

На сучасному етапі розвитку економіки Україна має розгалужений аграрний сектор, що здатний забезпечити виробництво конкурентоспроможної аграрної продукції. Проте на регіональному рівні існує тенденція щодо недооцінювання ролі сільських територій у загальній структурі економіки областей України.

Основним видом виробництва серед сільських територій залишається аграрне виробництво. При цьому нерозвиненими є несільськогосподарські види діяльності, що посилює кризові тенденції в розвитку сільських територій, активізує процеси міграції працездатного сільського населення до міст.

Ключовою реформою на даний час є децентралізація. Її основні цілі – переорієнтувати в зворотний бік сільську міграцію, боротьба з бідністю, розширення зайнятості населення, забезпечення рівних можливостей і задоволення потреб населення, покращення якості життя, активізація можливостей для розвитку особистості та поліпшення стану соціального розвитку [6].

За даними Державної служби статистики України станом на 1 січня 2017 р. чисельність наявного населення України становила 42584542 осіб (без урахування тимчасово окупованої території АРК та м. Севастополь), а частка сільського населення складає 30,8 % [7]. Сільське, лісове та рибне господарство станом на 2016 р. займало

11,7 % у структурі ВВП України [3].

У табл. 1 наведено регіональні особливості чисельності та зайнятості населення України за 2016 р.

Таблиця 1

Чисельність та зайнятість населення: регіональні особливості, тис. осіб [7]

Області України	Чисельність населення,	Сільське населення		Чисельність зайнятого населення	Зайняте населення у сільському, лісовому та рибному господарстві	
		чисельність	у % ¹		чисельність	у % ²
Україна	42584,5	13102,2	30,8	16276,9	2866,5	17,6
Вінницька	1590,4	780,2	49,1	658,8	205,8	31,2
Волинська	1041,0	496,4	47,7	382,1	79,6	20,8
Дніпропетровська	3230,4	529,3	16,4	1425,4	107,4	7,5
Донецька	4244,1	391,8	9,2	748,4	63,6	8,5
Житомирська	1240,5	509,9	41,1	507,6	73,6	14,5
Закарпатська	1258,8	793,2	63,0	505,5	125,4	24,8
Запорізька	1739,5	396,5	22,8	734,9	122,2	16,6
Івано-Франківська	1379,9	774,8	56,2	556,9	160,1	28,7
Київська	1734,5	656,6	37,9	736,3	47,2	6,4
Кіровоградська	965,8	358,6	37,1	375,7	103,4	27,5
Луганська	2195,3	286,7	13,1	298,5	38,2	12,8
Львівська	2534,0	989,4	39,0	1047,0	191,5	18,3
Миколаївська	1150,1	364,1	31,7	498,1	138,6	27,8
Одеська	2386,5	790,8	33,1	1000,6	165,9	16,6
Полтавська	1426,8	541,2	37,9	570,4	120,6	21,1
Рівненська	1162,8	610,4	52,5	474,2	85,5	18,0
Сумська	1104,5	345,4	31,3	478,5	111,9	23,4

Тернопільська	1059,2	585,6	55,3	407,6	132,9	32,6
Харківська	2701,2	522,4	19,3	1236,6	167,5	13,5
Херсонська	1055,6	409,3	38,8	441,0	130,3	29,5
Хмельницька	1285,3	558,9	43,5	510,1	137,0	26,9
Черкаська	1231,2	529,6	43,0	517,5	147,2	28,4
Чернівецька	908,1	517,0	56,9	376,1	108,3	28,8
Чернігівська	1033,4	364,1	35,2	424,8	99,2	23,4
м. Київ	2925,8	х	х	1364,3	3,6	0,3

¹ Розраховується у % до загальної чисельності населення.

² Розраховується у % до загальної чисельності зайнятого населення.

За даними табл. 1 можна виокремити п'ять регіонів-лідерів за чисельністю населення: Донецька, Дніпропетровська області, м. Київ, Харківська та Львівська області. Натомість найменше населення проживає у Чернівецькій, Кіровоградській, Чернігівській, Волинській та Херсонській областях.

Найбільша чисельність сільського населення характерна для областей Правобережної України (Львівська, Закарпатська, Одеська, Вінницька, Івано-Франківська та ін.).

Найменша чисельність сільського населення у Сумській області.

Проаналізувавши частку сільського населення у загальній чисельності можна зробити висновок, що у переважній більшості регіонів переважає міське населення. Перевищення сільського населення над міським спостерігається у Закарпатській, Чернівецькій, Івано-Франківській та Рівненській областях.

Проаналізуємо місце сільського господарства у формуванні валового регіонального продукту по областях України у 2015 р. (табл. 2).

Таблиця 2

**Місце сільського господарства у формуванні валового
регіонального продукту по областях України [5]**

Області України	Валовий регіональний продукт, млн. грн ¹	Продукція сільського господарства ²		У тому числі, млн. грн	
		млн. грн	у % ³	продук- ція рослин- ництва	продук- ція тварин- ництва
Україна	1988544	239467,3	12,0	168439,0	71028,3
Вінницька	59871	18221,4	30,4	11435,7	6785,7
Волинська	31688	6434,4	20,3	3657,6	2776,8
Дінпропет- ровська	215206	15141,4	7,0	10673,9	4467,5
Донецька	115012	6938,1	6,0	4469,8	2468,3
Житомир- ська	38425	8063,2	21,0	5252,3	2810,9
Закарпатська	28952	4095,9	14,1	2099,3	1996,6
Запорізька	89061	10055,7	11,3	7932,1	2123,6
Івано-Фран- ківська	45854	5697,3	12,4	2709,4	2987,9
Київська	104030	14154,2	13,6	8715,6	5438,6
Кіровоград- ська	38447	11000,4	28,6	9056,8	1943,6
Луганська	23849	4035,7	16,9	3158,1	877,6
Львівська	94690	9024,9	9,5	5471,5	3553,4
Миколаїв- ська	48195	8951,2	18,6	7257,9	1693,3
Одеська	99761	10642,1	10,7	8550,0	2092,1
Полтавська	95867	16660,7	17,4	12902,2	3758,5
Рівненська	35252	6408,7	18,2	4148,5	2260,2
Сумська	41567	9847,5	23,7	7779,5	2068,0
Тернопіль- ська	26656	8145,8	30,6	5806,7	2339,1
Харківська	124843	14679,5	11,8	11443,9	3235,6
Херсонська	32215	10836,1	33,6	8520,2	2315,9
Хмельницька	41088	11598,7	28,2	8131,5	3467,2

Черкаська	50843	14622,1	28,8	8855,7	5766,4
Чернівецька	18506	4287,4	23,2	2638,5	1648,9
Чернігівська	36966	9924,9	26,8	7772,3	2152,6

¹ Без врахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополь та частини зони проведення антитерористичної операції.

² У постійних цінах 2010 року.

³ Розраховується у % до валового регіонального продукту.

Згідно даних Державної служби статистики України найбільший валовий регіональний продукт у 2015 р. мали Дніпропетровська, Харківська, Донецька, Київська та Одеська області. Найбільше продукції сільського господарства виробили Вінницька, Полтавська, Дніпропетровська, Харківська та Черкаська області. При цьому найбільшу частку продукція сільського господарства у валовому регіональному продукті займала у Херсонській (33,6 %), Вінницькій (30,4 %) і Черкаській (28,8 %) областях. У всіх областях України (крім Івано-Франківської) продукція рослинництва переважає над продукцією тваринництва. Цьому сприяють природно-кліматичні особливості регіонів України.

Відповідно до Постанови Кабінету міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.» основними напрямками розвитку сільських територій є [4]:

1) надання державної підтримки для підвищення рівня облаштування сільської місцевості як сфери життя, діяльності та побуту селян, розмежування політики щодо підтримки сільського господарства та розвитку сільських територій;

2) створення рівних умов для підтримки сільськогосподарських виробників незалежно від їх виду, типу, розміру, форми власності та господарювання;

3) раціоналізація структури сільсько-господарського виробництва для підвищення його доданої вартості;

4) диверсифікація сільськогосподарського виробництва, розвиток альтернативних видів економічної діяльності у сільській місцевості;

5) стимулювання зайнятості населення в сільській місцевості поза сферою сільськогосподарського виробництва, включаючи розвиток аграрного бізнесу, сільського туризму, народних ремесел і промислів, підприємств сфери послуг, збору та переробки дикорослих ягід і грибів, лікарської сировини тощо;

6) пріоритетний розвиток сфери сільської соціальної інженерної інфраструктури (насамперед автомобільних доріг, телекомунікацій та інших засобів інформаційного забезпечення, об'єктів комунального господарства, сфери освіти та охорони здоров'я);

7) реконструкція та модернізація зрошувальних систем;

8) розвиток різних форм господарювання за умови пріоритетності формування господарств, що відіграють важливу соціально-економічну роль для сільських громад;

9) створення умов для соціального розвитку села, стійкої мотивації до соціальної відповідальності бізнесу в аграрному секторі, суміжних секторах виробництва і сфері послуг;

10) підвищення рівня привабливості проживання в сільській місцевості, виконання програми державної підтримки молодих працівників, залучених до роботи в сільських населених пунктах.

Нерівномірність розвитку регіонів України в умовах кризи містить загрозу не лише економічному та соціальному добробуту в окремих регіонах, але й ризики для інтегрованості економічного простору країни.

Нерівномірність регіонального розвитку України посилює диференціацію якості життя та міжрегіональні відмінності у рівнях розвитку людського капіталу, зовнішню міграцію трудових ресурсів, нерівномірний регіональний розподіл фінансово-інвестиційного капіталу тощо [1].

Основою для формування нової регіональної політики, націленої на гармонійний розвиток регіонів, є всебічна підтримка та стимулювання місцевого економічного розвитку [2].

На основі проведеного аналізу можна виділити три найбільш перспективні області України для розвитку агропромислового комплексу: Вінницька, Тернопільська та Херсонська. Дані області характеризуються:

- одними з найбільших показників частки сільського населення (відповідно 49,1; 55,3 та 38,8 %) та частки зайнятого населення у сільському господарстві (відповідно 31,2; 32,6 та 29,5 %);

- найбільшою часткою продукції сільського господарства у валовому регіональному продукті (30,4; 30,6 та 33,6 % відповідно).

Проте на сьогодні існує ряд невирішених проблем. Для забезпечення рівномірного розвитку даних територій підхід до розвитку сільського господарства повинен бути всебічним та комплексним. Зокрема для забезпечення сталого розвитку сільських територій необхідно визначати регіональні пріоритети в економічній, екологічній та соціальній сферах та знаходити можливості реалізації кожного з них.

Отже, комплексний соціально-економічний розвиток сільських територій – це основа розвитку аграрного сектора економіки, ефективного вирішення соціальних проблем та поступового переходу до сталого економічного зростання сільських територій.

Список використаних джерел

1. Бойко А. В. Конвергенція та нерівномірність розвитку регіонів України: ризики, тенденції, перспективи / А. В. Бойко // Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – 2014. - № 1 (44). – С. 72-78.

2. Вершигора Ю. З. Нерівномірність розвитку регіонів України та шляхи її подолання [Електронний ресурс] / Ю. З. Вершигора, В. Г. Вершигора // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - Режим доступу : <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua>.

3. Державна служба статистики України : статистична інформація. - [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.» № 385 від 06 серп. 2014 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>

5. Сільське господарство України : статистичний щорічник. – К. : Державна служба статистики України, 2016. - [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

6. Чернятіна В. А. Вплив децентралізації на розвиток сільських територій [Електронний ресурс] / В. А. Чернятіна. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua>.

7. Чисельність наявного населення України. - К. : Державна служба статистики України, 2017. - [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.